

НАКНАДА ШТЕТЕ (ИМОВИНСКЕ И НЕИМОВИНСКЕ) ПРЕМА ЗАКОНУ О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА

1. Правила о накнади штете садржана у Закону о облигационим односима у великој мери су одређена самим појмом штете који је у Закону прихваћен. По чл. 155. Закона штета је умањење друштвених средстава односно нечије имовине (обична штета) и спречавање њиховог повећања (измакла корист), као и nanoшење другоме физичког или психичког бола или страха (неимовинска односно нематеријална штета). Постоје дакле две врсте штете: имовинска (материјална) и неимовинска (нематеријална). Иако има посебне одредбе о накнади штете проузроковане телесном повредом односно оштећењем здравља, Закону је непознат посебан појам такозваних *телесних штета (штета у телу)*. То није случајно већ је последица свесног опредељења и израз одређене концепције. Закон је пошао од исправног становишта да природа штете није аутоматски одређена врстом нападнутог добра да би се према врсти добра могла правити класификација штета. Неимовинска штета може бити проузрокована повредом тела, уништењем ствари, или нападом на неко морално добро које није саставни део телесног интегритета (част, углед, афекција према некоме). То исто важи и за имовинску штету, која може настати повредом тих истих добара. Штета је или имовинска или неимовинска, треће нема, па се и такозване телесне штете свode на једну од те две врсте, *и то у оном смислу у коме су дефинисане у чл. 155. Закона.*

У овом контексту у Закону је доследно спроведен став да штету не представља само умањење радне способности као такво, нити умањење животне способности, ни сама повреда телесног интегритета. Закон говори о изгубљеној заради услед неспособности за рад (чл. 195), о претрпелим душевним боловима услед умањења животне активности, о душевним боловима услед наружености односно унакажености (не дакле о самој унакажености као таквој); он говори о душевним трпљењима услед повреде части или слободе а не о самој повреди части односно слободе (чл. 200). На овај начин је утрт пут за правилно решење читавог низа важних питања: износа накнада, облика накнаде (који такође зависи и од природе штете), питање права малолетника који још не привређују на накнаду штете проузроковане повредом телесног интегритета, питање основаности захтева за поједине видове штете и избегавање дуплирања накнаде за исти вид штете, питање повећања

односно смањења накнаде досуђене у облику ренте, и низа других питања која су у судској пракси дуго била различито решавана управо зато што није на задовољавајући начин био дефинисан општи појам штете ни тачно дефинисани и разграничени поједини видови штете. Тек кад се у судској пракси увидело да имовинску штету проузроковану повредом телесног интегритета не представља умањење радне способности као такво, већ да је то *изгубљена зарада услед неспособности за рад*, преовладало је исправно становиште да оштећени који у време повреде још не привређује (дете, ученик, студент) стиче право на накнаду штете (у облику ренте) почев од дана кад би према личним и другим околностима случаја почео стицати доходак односно зарађивати, што опет даље значи да рок застарелости тече тек од тог времена а не од дана доношења телесне повреде односно умањења радне способности (правни став усвојен на саветовању судија грађанског одељења Врховног суда Југославије и судија — представника грађанских одељења републичких и покрајинских врховних судова, одржаном 12. и 13. фебруара 1970. у Врховном суду Југославије, Збирка судских одлука, књ. XV, св. 1., стр. 73; пресуда Врховног суда Србије Гж 1347/71, за ранију праксу в.: Обрен Станковић, Накнада штете у облику ренте, Београд, 1975, н. 37. и сл).

2. По Закону, „оштећеник има право како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи“ (чл. 189. став 1), при чему се, разуме се, узима у обзир корист која се могла основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима а чије је остварење спречено штетниковом радњом (ст. 3). Не постоји, дакле, посебан, за оштећеног мање повољан режим накнаде штете у виду измакле добити (користи), како је то било по предртним правним правилима, и то је добро. Накнада штете у виду изгубљене добити (користи) није мање значајна од накнаде стварне штете. Такозвана постојећа имовина, чијом повредом настаје стварна штета, није у крајњој линији ништа друго него реализована добит. Отуда логички и социјални императив да заштита наших имовинских интереса буде у принципу организована на исти начин било да се они тичу наше постојеће имовине било добити (користи) која се по редовном току ствари или околностима случаја очекује. Ово резоновање утолико више добија у снази што изгубљена зарада услед неспособности за рад, иначе један од најчешћих и социјално најважнијих облика штете, такође представља изгубљену корист (добит), пошто је по самој хипотези реч о заради која је требало да буде остварена а није нити ће бити остварена у будућности. Схватање да изгубљена зарада представља стварну штету (које је дошло до изражаја у неким пресудама наших судова а такође и у аустријској судској пракси) потиче отуда што није јасно разграничена изгубљена зарада од саме неспособности за рад и што се пошло од погрешног схватања да је способност за рад вредност попут оне коју имају ствари а неспособност за рад штета сама по себи, као што је то оштећење односно уништење стварн. Отуда је умањење односно губитак зараде услед делимичне или потпуне неспособности за рад изједначено са умањењем или губитком саме

способности за рад, иако „губитак” односно „умањење” прихода услед неспособности за рад није умањење постојеће имовине већ изостанак зараде која је требало да буде остварена а није нити ће бити остварена. Квалификација изгубљене зараде као стварне штете а не као изгубљене добити (користи) била је и последица тежње да се избегне примена правила по коме оштећеник нема право на накнаду изгубљене добити ако је штетник поступао са обичном непажњом, правила које имају Аустријски грађански законик и Србијански грађански законик.

3. Закон није усвојио правило, познато у неким страним правним системима, да се износ накнаде равна искључиво према величини штете (стварне штете и изгубљене добити); правила које је израз математичког начина резонувања, који у установи накнаде штете види првенствено израз законачности еквивалентности који влада у односима између два субјекта односно њихових имовина. Закон се овде инспирисао једном другом идејом: да је однос између проузроковача штете и оштећеног један друштвени, дакле људски однос, и да се кроз правила о одмеравању износа накнаде има извршити извесна координација различитих захтева, различитих интереса у питању. Отуда се накнада може досудити у износу мањем од штете кад се кумулативно стекну ови услови: да је проузроковач штете поступао са обичном непажњом; да би га исплата потпуне накнаде довела у оскудицу; да снижење накнаде не представља осетније лишавање за оштећеног (чл. 191. ст. 1). При томе, разуме се, снижење које је незнатно за оштећеника добрих имовинских прилика може представљати огромно растерећење за проузроковача штете који је слабих имовинских прилика. Треба посебно истаћи да се под изложеним условима снижење накнаде може вршити тако да захвати један део изгубљене добити, или целу изгубљену добит па чак и део стварне штете, а могло би се вршити и кад се сва штета за коју проузроковач одговара појављује у облику стварне штете или само у облику изгубљене добити.

4. Значајно правило, са важним практичним последицама, садржано је у члану 186: „Обавеза накнаде штете сматра се доспелом од тренутка настанка штете”. Кад је у питању новчана штета (тј. штета која се од самог почетка састоји у губитку новчане суме, било да је у питању стварна штета или изгубљена добит), ово правило ће имати за последицу да камате на досућени износ накнаде аутоматски теку од дана проузроковања штете, без потребе да штетник буде стављен у доцњу. По постојећој судској пракси камате и овде теку од дана подношења тужбе односно од дана стављања штетника у доцњу, што је неприхватљиво. То правило је изграђено за потребе уговорне одговорности и нема оправдања на подручју деликтне одговорности (код деликтне одговорности оштећеник је често и у материјалној немогућности да штетника, рецимо непознатог лопова стави у доцњу, јер га не зна; уосталом, да ли лопова треба стављати у доцњу, уз санкцију губитка камата за време које претходи стављању у доцњу?).

5. Питање које је у условима сталног опадања куповне моћи новца практично врло значајно а у теорији много дискутовано: да ли је за

одмеравање накнаде штете меродавна прометна вредност уништене односно оштећене ствари у време уништења (оштећења) или у време одлучивања о тужбеном захтеву, Закон решава у члану 189. став 2: „Висина накнаде штете одређује се према ценама у време доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон наређује што друго“. А по чл. 190, „суд ће, узимајући у обзир и околности које су наступиле после проузроковања штете досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње или пропуштања“. Тиме је омогућено да се приликом утврђивања обима штете и износа накнаде води рачуна о прометној вредности ствари у време одлучивања о тужбеном захтеву, али и о другим моментима, кад је то више у складу са основном сврхом коју треба остварити а која се састоји у довођењу оштећеникове имовине у оно стање у коме би се налазила да је штета изостала (тако, суд, на пример, неће уважити нову прометну вредност ако је оштећеник још раније сам, о свом трошку, отклонио штету, у ком случају се штета на ствари *de facto* претвара у новчану штету; зато ће накнада бити досуђена према ценама важећим у време када је штетник сам отклонио о свом трошку материјалне штетне последице, али ће од тог датума тећи и камате на досуђени износ накнаде штете).

6. Члан 188. садржи правила о накнади у облику новчане ренте у случају смрти, телесне повреде или оштећења здравља. Према ст. 4., „ако дужник не пружи обезбеђење које суд одреди, поверилац има право да захтева да му се уместо ренте исплати једна укупна свота чија се висина одређује према висини ренте и вероватном трајању повериоачевог живота, уз одбитак одговарајућих камата“.

Према неким одлукама француских судова иако у том погледу не постоји општеприхваћена пракса) приликом капитализирања ренте збир ренти за период вероватног трајања повериоачевог живота (узима се у обзир просечан људски век према статистичким подацима) умањује се за једну четвртину или једну трећину, а у неким земљама заузето је становиште да капитализирани износ не може бити већи од укупног износа ренте за петнаест година. За то решење се определио и проф. Михаило Константиновић у Скици за Законик о облигацијама и уговорима (чл. 149. ст. 4). Одредба која је усвојена у Закону о облигационим односима може имати за последицу, кад је у питању млађи оштећеник, да се капитализирањем (чак и уз одбитак међукамата) добије очормна сума, која депонована као штедни улог доноси камате веће од износа ренте на коју оштећеник има право. То за оштећеника може бити мотив (не стварни разлог на који се позива) да захтева капитализирање ренте, о чему судови треба да воде рачуна кад проценују да ли постоје оправдани разлози да се уместо ренте накнада досуди у једном укупном износу. А тамо где постоје оправдани разлози да се накнада досуди у једном укупном износу треба већ приликом утврђивања величине штете (кад је то могуће) водити рачуна да се рента не одреди у износу који, капитализиран и депонован као штедни улог, доноси годишње камате веће од збира месечних ренти за тај исти период.

7. Члан 194. регулише „право лица које је погинули издржавао“:
„(1) Лице које је погинули издржавао или редовно помагао, као и оно које је по закону имало право захтевати издржавање од погинулог, има право на накнаду штете коју трпи губитком издржавања или помагања.
— (2) Ова штета чакнабује се плаћањем новчане ренте, *чији се износ одмерава с обзиром на све околности случаја*, а који не може бити већи од онога што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу“.

Право на накнаду штете за губитак издржавања имају дакле лица која су према погинулом имала законско право издржавања али и лица која је погинули давалац само фактички издржавао односно материјално помагао, иако на то није био по закону обавезан. Тако је и по постојећој судској пракси и то је исправно. Теоријски, за настанак права на накнаду штете није неопходна повреда субјективног права већ је довољна и повреда једног легитимног интереса, подразумевајући под тим интерес који је у складу с правом и моралом. А ништа не говори унапред и на један општи начин да се издржавање које није последица законске обавезе противи праву и моралу. И у основи законске обавезе издржавања је морална дужност издржавања, али као морална дужност издржавање је шире, како у погледу круга лица којима закон намеће обавезу издржавања, тако и у погледу строгости услова под којима намеће ту обавезу. Законска обавеза издржавања је израз једне врло строге, врло императивне моралне дужности, ван које још увек постоји врло широко поље такозваног добровољног издржавања и помагања, које је, такође, редовно израз једне моралне дужности, породичне солидарности или легитимних афекција.

У погледу износа накнаде за губитак издржавања услед смрти даваоца издржавања, Закон у ставу 2. чл. 194. садржи, како се види, два правила од којих је оно прво главно: да се износ накнаде одмерава с обзиром на све околности случаја; а друго правило одређује крајње оквире првом: да овако одмерена накнада („с обзиром на све околности случаја“) не може бити већа од оног што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу. Овим правилима се може упутити критика да нису у складу са одштетним карактером ренте и са основним и полазним правилом да се накнада равна према величини штете. Не може основно правило гласити да се накнада за један облик штете одмерава „с обзиром на све околности случаја“, кад је износ штете познат. У складу са одштетном природом ренте досуђене за губитак издржавања, а такође у складу са основним правилима која је у погледу одмеравања износа накнаде прихватио сам Закон, у случају смрти законски обавезног лица износ накнаде (висина ренте) морао би се равнати према оном износу издржавања на који је погинули био обавезан, без обзира да ли је своју обавезу извршавао тачно у тој мери или у мањем обиму, или је уопште није извршавао. А ако је обавезно лице давало издржавање у износу већем од онога на који је било обавезно, накнада се у принципу има равнати према мери у којој је обавеза издржавања фактички вршена, пошто накнада за изгубљено издржавање има одштетни а не алиментациони карактер (због чега се равна према стварној величини

претрпљене штете). Овако одмерена накнада могла би се снизити тек ако је и уколико је реч о давањима која знатно одступају од друштвених прилика и околности дате средине икао таква вређају норме социјалистичког морала. Иста правила морала би важити и за одмеравање накнаде у случају смрти фактичког даваоца, који није имао законску обавезу издржавања. — У овом смислу се углавном кретала и наша досадашња судска пракса а мислим да нема никакве законске запреке да тим путем настави, јер су изложена правила у складу са одштетним карактером ренте за изгубљено издржавање (који је у Закону сигурно прихваћен), са основним правилима о одмеравању износа накнаде (која се равна према величини штете, а снижење је могуће под условима из чл. 191), а и по самом слову чл. 194. ст. 2. *накнада не може бити већа од онога што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу*, што значи да нема никакве запреке да буде равна ономе што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу.

8. Изванредно значајну одредбу садржи Закон у чл. 196, који допушта могућност измене износа накнаде досуђене у облику ренте: „Суд може на захтев оштећеника за убудуће повећати ренту, а може је на захтев штетника смањити или укинути, ако се знатније промене околности које је суд имао у виду приликом доношења раније одлуке“. Усвојено правило дакле важи било да је у питању рента због изгубљене зараде услед неспособности за рад, било рента због губитка издржавања у случају смрти даваоца издржавања, и у том погледу Закон се разликује од Скице, која у чл. 158. говори само о ренти досуђеној „због телесних повреда“. Решење усвојено у Закону је теоријски основаније, пошто су елементи релевантни за решавање исти у оба случаја. Усвајању овог правила претходила је дуга теоријска дискусија, и у нас и на страни, у којој је требало рашчистити доста важних питања (ревизија ренте и монетарни номинализам, ревизија ренте и правоснажности пресуде којом је утврђен износ ренте, права суштина и природа штета за које се досуђује накнада у облику ренте). Ова дискусија још није окончана у свим земљама а правило усвојено у нашем Закону још ће имати да крчи пред собом пут до пуног тријумфа.

Примера ради, по пракси француских судова и француској теорији, у случају ренте досуђене због оштећења здравља, оштећеник може тражити повећање ренте ако се његово здравствено стање погорша (јер сад постоји нова штета коју првом пресудом суд није узео у обзир и у том погледу ствар није пресуђена), али у случају побољшања његовог стања одговорно лице не може тражити снижење ренте, ни престанак ренте ако последице повреде потпуно ишчезну (јер је грешка суда у утврђивању обима штете покривена правоснажношћу пресуде). То схватање није се могло прихватити (у дискусији која је претходила доношењу Закона о облигационим односима) јер почива на погрешно одређеном појму штете за коју се у случају телесне повреде досуђује накнада у облику ренте, као и на превићању природних разлика које постоје између судског утврђења постојања и обима штете за протекло и за будуће време. Кад досуђује ренту, *која је накнада за будуће изгубљене зараде*,

суд не утврђује стварни губитак зараде по месецима (како то иначе чини код накнаде за протекло време), не утврђује како ће зарада варирати у зависности од побољшања или погоршања стања повређеног и не одређује ренту у различитим месечним износима. Судови увек одређују доживотну ренту у једнаким износима и у висини изгубљене зараде у време пресуде и то је непобитан доказ да не врше никаква предвиђања за будућност, да не узимају у обзир ни евентуална побољшања ни евентуална погоршања. Досуђена је накнада будуће штете али није неопозиво утврђен њен обим (пошто то није ни могуће), тако да одлука о висини накнаде има условно значење: да штета остане иста као у време пресуде, да не дође до њеног повећања услед погоршања повреде ни смањења услед побољшања стања повређеног. Ако правоснажност прве пресуде није препрека да се у случају погоршања последица повреде новом пресудом износ ренте повећа, онда то није зато што погоршање представља будућу штету која није била обухваћена ранијом пресудом, већ због тога што ранија пресуда не садржи безусловно правоснажно утврђење о обиму будуће штете по месецима, подразумевајући под штетом будуће изгубљене зараде. Из тога даље следи да са гледишта правоснажности прве пресуде нема никаквих сметњи да се у случају ублажења последица повреде, на захтев одговорног лица износ ренте снизи. Са гледишта правоснажности прве пресуде нема никакве разлике између повећања ренте у случају погоршања последица повреде и смањења ренте у случају побољшања последица повреде. Зато је ревизија могућа у оба смера и за то нису потребне посебне и изричите резерве у самој пресуди. Битно је и одлучујуће то како је накнада стварно организована, то што будуће промене нису унапред узете у обзир нити их је могуће узети и износ ренте учинити функцијом тих промена.

Претпоставке за примену члана 196. Закона о облигационим односима нису исте у свим случајевима. За правилно решење овог питања потребно је подсетити у чему се састоји штета за коју се накнада досуђује у облику ренте и узети у обзир релевантне разлике које постоје између појединих врста штета. Постоје две основне врсте штете за које се накнада досуђује у облику ренте и на којима је, може се слободно рећи, изграђена читава теорија ренте као облика накнаде штете: имовинска штета проузрокована телесном повредом и имовинска штета проузрокована смрћу, и то у оба случаја будућа имовинска штета, она која ће бити реализована (и то сукцесивно) по доношењу пресуде.

А имовинска штета проузрокована телесном повредом није телесно оштећење као такво, ни неспособност за рад сама по себи, него је то губитак зараде који је отуда проистекао. Тачност те тврђење види се већ из тога што се висина ренте одређује према висини изгубљене зараде а не према проценту телесног оштећења односно неспособности за рад, и што само телесно оштећење не даје право на накнаду имовинске штете ако није праћено губитком у заради. Код ренте досуђене у случају нечије смрти претрпљена имовинска штета састоји се у изгуб-

љеном издржавању повериоца ренте, које му је давао (односно које би му давао) погинули давалац издржавања.

Одштетни карактер ренте несумњив је у оба случаја и произилази, с једне стране, из општих правила грађанске одговорности, а с друге, из чињенице да обавеза издржавања оштећеног од стране лица одговорног за штету није предвиђена ниједним текстом. Међутим, између изгубљене зараде проузроковане телесном повредом и изгубљеног издржавања проузрокованог смрћу даваоца издржавања постоје релевантне разлике у погледу природе штете, које морају бити узете у обзир приликом оцене услова под којима се врши ревизија већ досуђеног износа накнаде (ренте).

Природа штете и одштетни карактер ренте досуђене због изгубљене зараде у случају неспособности за рад искључују вођење рачуна о порасту животних трошкова и опадању куповне моћи новца, али с друге стране, не само да не искључују него претпостављају вођење рачуна о порасту зараде и то зараде коју би остваривао оштећеник а не о порасту зарада као општој појави у друштву. Те две ствари (пораст зарада с једне, а пораст животињских трошкова односно опадање куповне моћи новца, с друге стране) су у вези и нају заједно уопште говорећи, али између њих не постоји поклапање. За неке категорије запослених номинални пораст зараде само ће делимично компензирати пораст животних трошкова и опадање куповне моћи новца, за друге у потпуности, а за треће је могућ пораст реалне вредности зараде. Због тога би повећања ренте у зависности од пораста животних трошкова и опадања куповне моћи новца значило да ће накнада само случајно бити равна штети а да ће редовно бити већа или мања.

Питање повећања ренте која се досуђује у случају смрти даваоца издржавања сложеније је и мора се решавати на нешто другачији начин. Одштетни карактер и ове ренте несумњив је, из чега следи да њен износ не може зависити од имовинских прилика штетника у оном смислу у коме обавеза издржавања зависи од имовинских прилика даваоца издржавања (на штетника не прелази обавеза издржавања коју је имао покојник, него штетник дугује накнаду за изгубљено издржавање). Како се рента утврђује према висини изгубљеног издржавања и како висина овога зависи од могућности даваоца издржавања, с једне, и од потреба примаоца издржавања, с друге стране, то уколико се ове околности мењају после досуђене ренте, оне оправдавају промену њеног износа. Специфичност овог случаја у односу на ренту која се даје као накнада за изгубљену зараду је у следећем. Прво, овде повећање потреба оштећеног примаоца издржавања оправдава повећање ренте, *у мери у којој би и издржавање било повећано да је давалац издржавања у животу* (могуће је у истој мери и снижење ренте ако се потребе примаоца издржавања смање). Друго, при непромењеним потребама оштећеника, пораст животних трошкова довољан је разлог за повећање ренте, *и овде, разуме се, у мери у којој би, да је давалац издржавања жив, изазвао повећање номиналног износа издржавања* (пошто издржавање треба да обезбеди задовољење одређених потреба примаоца; али како његов износ зависи

и од могућности даваоца издржавања, то уколико се као разлог за повећање ренте појављује само пораст животних трошкова а не истовремено и пораст зараде за радно место даваоца, номинално повећање ренте ће редовно бити мање од оног које би било потребно да се пораст животних трошкова у целини компензира, односно да се у целини сачува куповна моћ раније досуђене ренте). Најзад, ако се као разлог за повећање ренте појављује пораст зараде за радно место на коме је радио давалац издржавања, повећање ренте није једнако повећању зараде (повећаном губитку зараде), него само оном делу повећања које би за живота даваоца издржавања припало примаоцу на име повећања издржавања. Једном речи, посао суда је овде очигледно сложенији и тежи и он ће то бити нарочито онда кад се истовремено појављује више разлога за измену висине ренте, који не морају деловати у истој мери па чак ни у истом правцу.

9. Одредбе о накнади неимовинске штете карактерише нарочито наглашена тежња да решења буду у складу са природом штете и специфичном сврхом накнаде, која се остварује у личности оштећеника, и да се накнада ове штете учини што више имуном у односу на деформације којима је подложна. У складу с тим у чл. 200. ст. 1. прописано је да суд може досудити правичну накнаду кад то оправдавају околности случаја, „а нарочито јачина и трајање болова“ (што значи да право на накнаду није признато за мање штете), и да ће приликом одлучивања о захтеву за накнаду, као и о висини накнаде, водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи накнада, „али исто тако и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом“ (чл. 200. став 2). Право на накнаду неимовинске штете прелази на наследнике само ако је признато правоснажним пресудом или изјавом у писменој форми, а под тим условима оно може бити предмет уступања, пребијања и принудног извршења (чл. 204). Тако је и по најновијој судској пракси, док је по ранијој пракси, као и по Скици за Законик о облигацијама и уговорима (чл. 164) довољно да је о праву на накнаду поведен спор. Релативну новину у односу на стање наше судске праксе представља одредба садржана у ст. 3. чл. 201, по којој „у случају нарочито тешког инвалидитета неког лица, суд може досудити његовом брачном другу, деци и родитељима правичну новчану накнаду за њихове душевне болове“. Новина је релативна јер је у том смислу већ суђено у неким случајевима али није постојала општеприхваћена пракса.

Основна правила о накнади неимовинске штете у складу су са природом неимовинске штете како је законодавац схвата а која је у чл. 155. дефинисана као „начошење другоме физичког или психичког бола или страха“. У складу с тим, Закон не сматра за неимовинску штету умањење животне активности као такво, ни унакаженост саму по себи, већ повреде угледа, части и слободе, или права личности као такве, већ новчану накнаду дозвољава за „претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица“...

10. О повреди афекција услед уништења ствари (pretium affectionis) Закон говори у чл. 189, ст. 3, у одељку о накнади материјалне штете: „Кад је ствар уништена или оштећена кривичним делом учињеним са умишљајем, суд може одредити висину накнаде према вредности коју је ствар имала за оштећеника“. Ово је мешовит случај у том смислу што се истовремено накнађује и имовинска и неимовинска штета (уколико је ствар поред тржишне вредности још била и предмет посебних афекција њеног власника), а накнада неимовинске штете узима се само за најтежи степен кривнице (умишљај). То није у складу са основним правилима којима је у Закону уређена накнада штете односно грађанска одговорност, а по којима је сваки степен кривнице довољан за настанак одговорности, ако су испуњени и други услови (посебно што се тиче величине штете, кад је у питању неимовинска штета). Зато се ово одступање не може сматрати оправданим.

11. Закон ништа не говори о једном значајном питању: да ли се инвалиднина одбија од износа накнаде штете и које, имовинске или неимовинске. Зато се ово питање мора решити у смислу општих правила о накнади штете и природи инвалиднине, као и претпоставкама за њено досуђење. Према становишту које је усвојено у читавом низу пресуда инвалиднина се одбија од износа ренте досуђене на име накнаде штете за губитак у заради. То становиште се не може одобрити. Према прописима о инвалидском осигурању услови за признање права на инвалиднину нужно претпостављају релевантно телесно оштећење и неимовинску штету у виду умањења животне активности и појачаних напора, и зато се одбија од износа накнаде досуђене по основу постојања ових облика неимовинске штете. По својој природи она је у ствари минимално обештећење за умањење животне активности и појачане напоре, на које осигураник оштећеник има право без доказивања да је штету претрпео, а ако је стварно претрпљена штета већа, он има право на накнаду по општим правилима, уз захтев да се постојање веће штете докаже (опширније о овоме: Обрен Станковић, Накнада штете у облику ренте, н. 44 и сл).

др Обрен Станковић

РЕЗЮМЕ

Возмещение убытка (имущественного и неимущественного) согласно Закону об облигационных отношениях

Статья посвящена постановлениям Закона об облигационных отношениях из области возмещения убытка, представляющим собой новинку по отношению к довоенным правовым правилам и положениям усвоенным в судебной практике. Автор особое внимание уделяет теоретическому обоснованию правила, согласно которому за возмещение потерянного прихода применяются те же правила как и за возмещение действительного (положительного) убытка и правила о том, что суд может уменьшить сумму возмещения, принимая во внимание имущественное положение потерпевшей стороны, если виновник за убыток не поступал со злыми намерениями, или же с грубым невниманием, а его имущественное положение таково, что уплата полного возмещения привела бы его к нищете. Значительная часть изложения посвящается постановлениям, которыми возмещение определяется, принимая во внимание обстоятельства, создавшиеся во время принятия решения о искомом требовании (что дает возможность иметь в виду новые цены уничтоженного или же поверженного предмета), также и постановлениям, позволяющим изменение размера присужденной ренты, если переменялись обстоятельства, с которыми суд считался при определении размера ренты. При этом, по мысли автора, следовало бы иметь в виду: если речь идет о ренте, присужденной из-за лотери заработка (в случае уменьшения или потери работоспособности) ревизия была бы возможна только в зависимости от изменения размера заработка на данном рабочем месте (но и не в зависимости от перемены покупательной способности денег); если речь идет о ренте, присужденной из-за утраты содержания вследствие смерти содержащего, должно иметь в виду изменившиеся потребности принимающего ренту, изменившиеся возможности покойного содержащего (которые бы явились, если бы он остался в живых) а также и падение покупательной способности денег (все в границах, в каких бы эти обстоятельства имели влияние на размер содержания, которое бы погибший давал, если бы остался в живых).

A SUMMARY

Compensation of damage (as a property and non-property settlement) according to the Law on Obligation Relations

The article is devoted to those regulations of the Law on Obligation Relations covering compensation of damage, representing a novelty in comparison to the pre-war legal regulations and the points of view adopted by court practice. The author especially underlines the theoretical explanations of the regulations under which the same rules apply for the compensation of lost profit as for the compensation of „real” (positive) damage, and the rule under which the court, taking into account the standard of living and financial state of the damaged (injured) party can reduce the amount of compensation if the party inflicting (causing) the damage has not acted with ill intent or gross negligence, while his standard of living and financial situation is such that the payment of the whole amount of compensation would drive him to poverty.

A large part of the work is devoted to those regulations according to which the amount of compensation is meted out with respect to the circumstances existing at the time of hearing on the suit brought for compensation of damage (enabling especially taking into account of the new prices of destroyed or damage goods), as well as the regulations allow-

ing alteration of the sum of rent imposed under the verdict of the court in the event of the change of circumstances the court had taken into account at the time of determination of the amount of rent. Hvaing said that, the author feels that a distinction should be made: if the amount of rent has been imposed by verdict of the court due to loss of salary (wages) resulting from loss of working ability or its lessening, a revision would be possible only in dependance of the alteration of the amount of salary (wages) due for a given post (but not in dependance of the purchasing power of the currency); if an amount of rent has been imposed by verdict of the court due to loss of financial support (allowance) resulting from death of the party giving the financial support, the altered circumstances of the recipient of the rent must be taken into account, as well as the altered abilities of the late giver of the support (which would have come about had he not deceased), and the lessening of the purchasing power of the currency (to the extent to which these circumstances would have had impact on the amount of support the deceased would have given had he remained in life).

RÉSUMÉ

La compensation du dommage (matériel et moral) d'après la Loi relative aux rapports d'obligation

L'article est consacré aux dispositions de la Loi relative aux rapports d'obligation du domaine de la compensation du dommage qui représentent une nouveauté par rapport aux règles de droit de la période d'avant-guerre et des attitudes prises dans la jurisprudence. L'auteur s'est particulièrement attardé sur l'exposé des motifs théoriques de la règle selon laquelle pour la compensation du profit perdu les mêmes règles sont valables comme pour la compensation du dommage réel (positif) et de la règle que le tribunal peut, en tenant compte de l'état de fortune de la partie lésée, diminuer le montant de la compensation si l'auteur du dommage ne s'est pas comporté de mauvaise foi ou s'il n'a pas commis une inadverance grossière et dans le cas que son état de fortune est aussi modeste que le paiement de la compensation tout entière le réduirait à l'indigence. Une grande partie de l'exposée est consacrée aux dispositions selon lesquelles la compensation est déterminée en tenant compte des circonstances qui existaient à l'époque de la prise de décision et de la présentation de la plainte (ce qui surtout donne la possibilité de tenir compte des nouveaux prix de la chose détruite ou endommagée), ainsi qu'aux dispositions qui permettent la modification du montant de la rente adjugée si les circonstances ont changé dans une plus large mesure que le tribunal avait pris en considération à l'occasion de la détermination du montant de la rente. Toutefois, d'après l'auteur, il faudrait faire la différence: s'il est question de la rente adjugée à cause de la perte de la rétribution (dans le cas de la diminution ou de la perte de la capacité de travail) la révision serait possible seulement en fonction de la modification du montant de la rétribution pour le poste de travail donné (mais non point en fonction du changement survenu dans la pouvoir d'achat de la monnaie); s'il s'agit de la rente adjugée à cause de la perte de la pension alimentaire par suite de la mort de la personne tenue de l'obligation alimentaire, il faut tenir compte des besoins qui ont subi des changements chez la personne ayant droit à la pension alimentaire, des possibilités modifiées de la défunte personne tenue de l'obligation alimentaire (qui se seraient probablement produites si cette personne était restée en vie) ainsi que de la diminution du pouvoir d'achat de la monnaie (tout cela dans la mesure dans laquelle ces circonstances exerceraient de l'influence sur le montant de la pension alimentaire que la personne décédée devait payer si elle était restée en vie).